

našega domačega blaga in pridelkov, da jim ne moremo več prodajati tako lahko in dobro, kakor poprej, denar ne prihaja več redno med ljudi, denarja med njimi ni. — Tuje blago jemlje nadalje tudi našim rokodelcem, obrtnikom in fabrikam poprejšnji zaslužek; rokodelci stradajo ali kradejo, fabrike umirajo ali stojijo. Ako še sedaj potegnejo slabe letine, ako se stroški pri hišah, srenjah, deželah in v državi črez red pomnožijo, potem ne more drugače priti, kakor je sedaj pri nas — občna stiska. Konservativni može so to prerokovali in svarili, ali poslušal jih nihče ni — zavladal je liberalizem in jegovi puhli, nepraktični, škodljivi in nevarni nauki pri nas povsod in zato imamo sedaj tudi povsod razdor, propad, nevoljo, nesrečo in stisko; in ni videti, da bi nje bilo kmalu konec! Nesrečni narodi od liberalnih naukov zapeljani bodo morali izpiti kupico do dna, katero njim je liberalizem v verskem, šolskem, нравskem državnem pa tudi gospodarskem oziru nalil!

Cerkvene zadeve.

Sv. Oče Pij IX. namislilo skoro imenovati nove kardinale in govori se, da bodo tudi naš novi solnograški nadškof dobili čast kardinala. Papeža je te dni obiskala bivša francoska cesarica z svojim edinim sinom Napoleonem, kateremu so Pij IX. pri krstu boter in ki utegne še kedaj francoski cesar postati. Milo so ga opominjali, naj ostane sv. Cerkvi verno ndan, ali mladi princ ni stalen; kmalu potem je obiskal italijanskega kraljeviča Humberta, ki ga skuša med frajmavrerje sprejeti. No, rajni Napoleon III. je tudi bil frajmaurer, pa je nesrečno končal v prognanstvu.

Judovski liberalni listi objavljajo ob praznikih katoliških radi take sestavke, v katerih zavržena judovska smet predrzno psuje najsvetejše krščanske resnice, skrivnosti in naprave in zapeljuje kristijane, ki jih lagodno in pregrešno berejo, v zaničevanje sv. vere in potem v neverstvo in pogubljenje. Naša mesta in trgi so polni takih grdih in nevarnih listov. Slišimo, da tudi med naše slovensko ljudstvo na deželi zopet marljivo iz Gradea pošiljajo in silijo frajmavrerški list: „Dorfbote“, ki jim pači versko prepričanje in kuži krščanske čednosti. Varujte se ga bolj, kakor kuge! Kajti on ne mori teles, ampak pogublja duše, katere je Sin božji drago kupil.

Zaničevanja sv. križa, ki se je zgodilo v Lincu našim bralcem ne moremo zamolčati. V tamošnji meščanski šoli je leseni križ padel raz stene na tla; pobrali ga so potem in vrgli za omaro; ali tudi tu ga niso trpeli, ampak odnesli v predvežico — stranišča! Ubogi križani Gospod! tako se godi z podobo tvojega trpljenja in našega odrešenja v šoli linčkega mesta!

Služba božja brez duhovnika se vrši v farnej cerkvi v Himmelwitz-u v Šleziji na Pruskem, ker je pruska vlada faranom zaprla obadva duhovna

pastirja. Vsako nedeljo in praznik vabi mežnar z zvonenjem vernike, ki se ob znani uri v svoji lepi cerkvi po navadi zberó; orglar sedi pri orglah in orgla, verniki pa pojejo najprej lavretanske litanije in potem mešno pesem. Po sanctus-u utihnejo orgle in petje in vse gleda žalostno na sv. altar, kder sicer sveče gorijo, ali mešnika pred njim ni in Sina božjega v sv. skrivnostih na njem tudi ne. Skoro vselej se v teh trenutkih po cerkvi sliši glasno jokanje; ovce so brez pastirja in brez sv. Rešnjega Telesa. To je nasledek preganjanja sv. Cerkve na Pruskem!

Gospodarske stvari.

Špargel (*Asparagus officinalis*.)

M. Težko se bode med obilnim številom raznih zelenjav, ktera našla, koja bi zdravju človeškega trupla toliko ugajala, kakor ravno špargel. Posebno blagodejno deluje na ledvična opravila in marsiktera škodljiva stvar bi v trupu ostala in ga boleno napravila, ktero pa povžitega špargelna soki po naravnem potu iz trupla pospravijo. Pa tudi vrtnarju, kateri prireja razno zelenjavo za prodaj, vrže ravno poprodani špargel lepega denarja in tedaj je špargel tudi kot trgovinska stvar vse priporočbe vreden in želeti bi bilo, da bi se njegove pridelave ne samo vrtnarji ampak tudi naše gospodinje bolj marljivo poprijele, kakor se to dosedaj godi. In ravno zato hočemo o špargelnu in njegovi pridelavi lanske razprave o raznih zelenjavah nadaljevati nekoliko bolj obširno govoriti.

Špargel, kateri se po vrtilih prideluje, je ali zelene ali belkaste barve in gledé okusa dajejo nekteri zdaj prvi zdaj drugi sorti prednost. Razlika v okusu je pa večidel le bolj odvisna od boljše ali slabše obdelave špargelnove. Med raznimi sortami, ktere se najbolj obrajtajo, se morajo sledeče imenovati: a) ulmski špargel z debelimi višnjelimi stebli, b) darmštadtški z svetlimi in c) orjaški špargel z posebno debelimi stebli.

Špargel je domača, prav trdna in večletna rastlina. Kdor ga hoče po pravilih umnega vrtnarstva prirejati, naj se ravna po sledečih ravnilih: 1. Zemlja za špargel ne sme biti ilovnata, kremenasta in kamenita, ampak mora imeti toplo in suho lego. 2. Kolikor globokejša je zemlja obdelana in kolikor rahlejša, toliko krepkejši špargel se zaredi in obraste. Zato so taki prostori na vrtu najboljše za špargelnovo pridelavo, ki so globoko z sipasto prstjo, s stolčeno opeko ali z drugim drobirjem nasuti. Tudi čista peskovina je priležna, ako se ji dosti gnojja podati more. 3. Treba je toraj zemljišče za špargelnove nasade kolikor mogoče najbolj globoko prekopati ali rigolati zlasti, če je zemljišče bolj neobdelana celina in ne nasuta prst. 4. Pregloboko polaganje špargelnovih korenin nič kaj ne kaže. Najbolje je, jih

tako polagati, da ima odraščena špargelnova rastlina svoje koreninsko srce blizu $\frac{3}{4}$ črevlje pod zemeljno površino tako, da ga lopata delavčeva ne more doseči. 5. Prvo leto se rastlina sme le nekoliko palcev z prstjo pokriti. 6. Premočna gnojna podlaga pri posajanju špargelna ne velja veliko, ker rastline prelahko zagnjijejo in poginejo. Za nasajanje naj se tedaj izbere dobra, mastna prst, ki rast špargelnovo dosti izdatnejše pospešuje kakor gnoj. 7. Za nasajanje naj se izberó le krepke in močne sajenice. Vendar pa starejše sajenice od 4 let ne veljajo. 8. Vsakoletno gnojenje z dobrim zlasti z golobjim ali kokošjim gnojem posebno o pozni jeseni je poglavitni pogoj, da se mehka in debela stebila špargelna priredijo. 9. Mladi špargel se ne sme prej porezovati, predno se je dobro v zemlji vkoreninil in močen postal, nikakor pa pred tretjim letom. Zareja se špargel po semenu, ki se jeseni nabira, čisti, in ali brž ali vsaj spomladi zarano poseje. Seje se pa takole: grede, v ktere ima seme priti, se morajo globoko izkopati. Prst morajo imeti prav rahlo, ki se potem z kratkim, prhkim gnojem pomeša. Grede se lepo vzravnaajo in seme se na nje blizu tako gosto seje, kakor gosto se poseva mesečna redkev. Posejano seme se potem z lahko, mastno prstjo nekaj palcev na debelo pokrije. Skozi poletje se morajo gredice marljivo zalivati in oplevati. Sadike, ki spomladi poženejo, ostanejo dve leti v semenski gredici, dokler da se spomladi tretjega leta izkopljejo in krepkejše za nasajanje novih špargelnovih gredic porabijo. Nekteri imajo dveletne sajenice rajši od triletnih, ker one preje rastejo. Med triletnimi jih je predosti starejših, ki ne veljajo. Špargelnove grede se ali po sajenicah ali po semenu zasajajo. Zasajanje z sajenicami je zopet zelo različno. Nekteri jih posajajo v jame, drugi v luknje zdaj ožje zdaj širje narazen z slabšimi ali močnejšimi gnojnimi podlagami. Najpriležnejši način nasajanja špargelnovih gred v vrtilih, kjer za prostor ne hodi pretesno, je sledeči: zemlja se na 3—4 črevlje na globoko prekoplje ali rigola in potem zopet lepo poravna. Potem se celo prekopano zemljišče zopet razdeli na grede po štiri črevlje široke; na vsaki gredi se po črevelj široke in ravno tako globoke jame potegnejo, v ktere se potem sajenice poldrugi črevelj vsaksebi posade, z količki zaznamujejo in na tri palce debelo z prstjo zasujejo. Predno se pa sajenice posade, se dno jamic nekako hrbitičasto vzravna in če je zemlja slaba, z dobro prstjo nasuje. Na te vzravnanne hrbite se sajenice posade. Korenine se jim morajo pa na vse strani okoli in okoli lepo vzravnanati, da nobena druge ne prekrizava in da nobena globočje nego za tri četvrt črevlja pod površino grede ne pride.

Priradoslovne črtice o prešičih. Koristne naše svinje so udomačeni zarod divjega praseca in divje presice. Učenjaki nazivljajo vse te živali

ščetinarje, ker jim je koža namesto z dlako pokrita z ščetinjem. Ščetinarje na dalej prištevajo živalim mnogoparkljarem ali debelokožcem in po tem takem je razvidno, da so naše svinje sorodne največjim stvarim na kopni zemlji: velikanskemu slonu ali elefantu, indijskemu nosorogu in ameriškemu tapirju. Te stvari so sorodne med seboj, kakor kopitarji: konji, osli, cebre in kvage. Svinje ali prešiči so med debelokožci in mnogoparkljari najmenjše vendar pa najštevilniše plemo. Samo v Avstriji štejemo više 10 milijonov svinj.

Navadno vzraste domača svinja 0.628 do 0.758 metra na visoko in 1.235 metra na dolgo; vendar je to pri raznih plemenih zopet različno. Jednako različna je tudi barva. Imamo svinje beljuge in črnje, potem sive, rujave in progaste. Ščetinje po hrbtu je včasih bolj dolgo in trdo, kakor drugod; sicer pa redke, tenke in mehke ščetine veljajo kot znamenje zlahtnega svinjskega plemena; goste, debele in trde ščetine pa kažejo na krepko, zdravo in boleznim malo podvrženo plemo. Glava je močna in dolga, nosnice so tudi dolge in ozke; zato pa se tudi svinja hitreje kakor vsaka druga domača živina za duši, ako njej nos zateče; konec nosa je rivec ali rilec, s katerim rije po zemlji, da si posebno v divjem stanu išče črvov in drugega živeža. Ušesa pri zlahtnih plemenih so kvišku stoječa in majhna, pri drugih pa velika in obešena. Vrat je primeroma do ostalega telesa kratek in debel in je znamenje zlahtnega plemena čem bolj je kratek in debel. Zobi ima sprednjih 10 do 14, tesla 4, končnikov pa 24 do 28. Želodec je majhen in človeškemu čudovito podoben. Pod oprsjem, trebuhom tje do zadnjih nog štejemo pri svinji presici 10—14 sescsev; maternica v njej je primeroma majhna; toda veliko rodovitnost plemenjač pospešuje več velikih kotov v maternici presice, kder se mladiči nahajajo do poroda; vsak mladič je zavrt v posebno kožico in zato starka po porodu izvrže toliko trebežev, kolikor mladičev je skotila. Jajčnjak ima presica na stranima ledovja, in ga je treba izvzeti, če se hoče žival rezati. Mladiči skotivši se so pokriti z volnato dlako ter hitro poiščejo materne sescse, potem pa kaj veselo in živalno po blevu skakljajo. Mlado svinjče raste do 1 $\frac{1}{2}$ leta na visoko, potem pa na debelo in na težo. Star postane prešič po 20 let, vendar za rabo ni dalje, kakor do 12. leta; pozneje je meso trdo in neokusno. Požrešen je svinjski rod neizmerno; sné vse, karkoli dobi: mnogovrstne sadeže, korenike, travo, črve, mrčese, polže, muho, celo živinsko blato. Stare presice in merjasci požró včasih lastne mladiče in trebež. Koža je srbiljva in zato se svinje rade kalužajo, toda pri vsem tem ljubijo snago in suho ležišče. Tudi na toplem so rade in topel blev po zimi je pri svinje-rejstvu jedna prvih skrbi razumnega gospodarja.

Za čistenje vina se kaolin sedaj močno

hvali in priporoča. Kaolin druga ni, kakor zemlja, iz katere se izdeluje porcelanasta posoda. 1/2 ali 1 kilo na 100 litrov vina je dosti. Kaolin se v snažni posodi z nekoliko vina pomeša v kašo podobno zmes in potem vlije v sod na vino, med vlivanjem se mora vino močno mešati. Ker je kaolin precej težek, se kmalu vsede na dno sode in sedaj se vino lepo očističeno pretoči. Če 1/2 kilo ni zdalo, se poskusi še z 1/2 kilo. Kaolin očisti celó tako vino, ki vreje. Zato pa sedaj krčmarji in vinski tržci pogosto rabijo ovo novo in izvrstno čistilo. Najboljši kaolin se dobi v Klosterneuburgu, toda ne manjše od 3 kilo. Sirovega kaolina velja kilo 16 kr., kemiški čistega 32 kr. in za stara vina priredjenega 53 kr. Napis se napravi: Administration der Weinlaube, Klosterneuburg bei Wien. —

Sejmovi. 15. januarja v Beračah (sv. Filip); 17. jan. v Kapeli pri Brežicah, v Gornji Radgoni, v Petrovčah, v Mahrenbergu; 20. jan. v Ernaužu, v Bučah, pri sv. Mohorju, pri sv. Lenartu v slov. goricah in v Brenskigori.

Dopisi.

Iz Ptuj. Pretečeni teden je razsajal skoraj noč in den grozen vihar po celem ptujskem polju in po vseh sosednih pokrajinah. Najhujše je delalo na novega leta den. V Haložah je mnogo streh odneslo. Ljudje so na glas vpili in se jokali. Po časopisih smo brali, da je isti den strahovita burja razsajala po atlantiškem morju in skoraj po vseh straneh velike Evrope. Ob primorskih pokrajinah angleške in francoske dežele je voda od burje proti suhemu gnana neizmerno škodo prizadela in mnogo ljudi pokončala. Skoraj bi človek sodil, da se nam s tem grozovitim viharjem, kakoršnega najstareji ljudje ne pomnijo, napoveduje hudo, burno novo leto. Bog nas vari in premila Mati božja! — Ptujčani imamo zdaj novega župana, odvetnika dr. Breznika. Starega Štrafelo so odrinili, ker sam ni imel toliko razumnosti, da bi bil še v pravem času odstopil. Ali bode novi kaj boljši, to se mora še le pokazati. Veliko upanja nimamo, ker je nemškutar in liberaluh, kakoršen je bil poprejšnji, če morda še ne hujši. Po drugod občine prosijo, da bi se jim dovolilo ločiti se od mest in trgov; naši Kanižanci — okoličani ptujskega mesta — pa na vrat na nos delajo na to, da bi se z mestom združili. Večina menda ne vé, kaj počinja. Glava vse te agitacije je nek Pisk, iz „reiba privandrani Preus“ in zavihan bismarkovec. Le naj si poskusijo . . . saj se bodo menda v kratkem nasitili visokih mestnih doklad. Kakor veste, oskrbljujejo tukajšnjo deželno hiralnico usmiljene sestre. Nekoliko mesecev sem je, kar so prevzele tudi v novo postavljeni mestni bolnišnici postrežbo ubogih trpinov. Sedem jih je vseh, pa ne samo četiri, kakor poroča zadnji lavautinski šematizem.

Zdravnik pa, ki nadzoruje obe napravi, je tel Nemec, čeravno so bolniki večidel sami košiti Slovenci. Čuli smo, da je tudi nek naroden doktor zdravilstva prosil za to službo — pa nje ni dobil. Saj vemo, da ima dandenešnji nemškutarstvo povsod prednost. Pa čudno je in ostane vsikdar: med samimi trdimi Slovenci zdravnik nemški muteč, ki od bolenika ne razume nobene besede. Tam na Kitajskem, pravijo, da ni tako! Z Bogom!

Iz šmarskega okraja pri Celju 8. pros. Mnoгим narodnim in za šolo vnetim gosp. učiteljem našega okraja se je zahvaliti, da šolska mladež dobro napreduje ter se mnogo koristnega in potrebnega nauči. Toda povsod se ne moremo s povoljnimi šolskim napredkom ponašati. Na Žusenu na pr. je šolski napredek neznamen. Tam so otroci iz šole stopivši srečni, ako nekateri malo brati ali morebiti nekoliko pisati znajo; o računstvu, zemljepisju itd. pa skoro nikake vednosti nimajo. Res obžalovanja vredna mladina, ki od 7. do 14. leta šolo obiskuje, po dovršeni šoli pa mnogo potrebnih reči ne vé. Saj pa tudi tu boljšega napredka pričakovati ni, ako učitelj sam ni pedagogično izobražen in o šolskih predmetih dovolj znanosti nima; vrh tega še pa šolo zanemarljivo ter prepušča mladino v šoli kakemu učencu nadzorovati med tem, ko sam po svojih opravkih hodi. Tako smo ga nekokrat v Šmarji videli, na Žusenu je pa tačas neki učenec v šoli nadzoroval in podučeval. Isto tako se je tudi okr. glavar pri neki priložnosti javno izrazil, da se ondodna šola zanemarljivo in da se dotični učitelj mesto s šolo z drugimi reči meča.

V sedanjem času pa je potreba kmetu vestranskega poduka, a odkod ga neki dobivati, ako se ni v šoli toliko izobrazil in naučil, da bi zamogel svojemu stanu potrebne in podučne časopise in knjige brati?!

Iz Podpohorja. (Dobri nasledki slabe letine. — Gorka zima.) Nič menj, kakor v drugih krajih je tudi v konjiškem okraju rajskega Podpohorja župnije sv. Vavca, Marije Prihove in Čadrama preteklo poletje stanovitno dež namakal, vsled kterega smo malo žita in še menj vina pridelali in ljudje sploh tožujejo, da si nikakor k denarju pomagati ne morejo in še tisto, kar kdo ima, se prodati ne more, tako, da se še zdaj dobro Ugovsko vino (Augenbacher) k višjemu po 35 fl. polovnjak plačuje. Pri vsem zdihovalju zavoljo pomanjkanja denarja pa ljudje nekteri tudi nehote trezno živijo in so zdravi tako, da je v preteklem letu na tisoč prebivalcev le po 20 mrličev prišlo in se je v Čadramu novega leta den oznanilo, da je l. 1876 bilo 78 rojenih in jih je le 46 umrlo. Imeli smo zdaj praznik za praznikom, ljudje so božjo službo obiskovali in se tiho na dom vračali, kar druga dobra leta ni bilo. — Zimo imamo pri nas tako gorko, da se vijolice in šmarnice prav pogosto na travnikih in vrtilih na-